

In memoriam Ir. A. Verduin, 1921-1988

J. J. VAN AARTSEN

Adm. Helfrichlaan 33, 6952 GB Dieren

Adriaan Verduin, honorary collaborator of the Mollusca department of the Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, Leiden, died on 30 November 1988 in Leiden. Born on 14 April 1921 in the same town, Verduin trained as a mechanical engineer; following his move back to Leiden in the early seventies, he found opportunity to develop his interest in the marine molluscs of the Mediterranean and the southeastern Atlantic Ocean. A thorough collector, Verduin built up his collections by travelling widely in the Mediterranean area; his collection was bequeathed to the Leiden museum. His mathematical training enabled him to evaluate particularly the gastropod shell in all its details and his attention was drawn to the existence of different apical dimensions in the Rissoidae. In 1976 he started publishing his findings in *Basteria*, mainly in response to the books by Nordsieck. He succeeded in establishing with certainty the identity of many gastropod species with small shells. Verduin served the Dutch malacological society as editor of the newsletter in the years 1974-1986, on which journal he certainly left his mark. This obituary gives details of his life and work, followed by a list of new taxa and a list of his publications.

Key words: History of malacology, obituary, Gastropoda Prosobranchia new taxa, Mediterranean.

Op 30 november 1988 overleed te Leiden Ir. Adriaan Verduin, honorair medewerker van de molluskenafdeling van het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden.

Adriaan Verduin werd geboren te Leiden op 14 april 1921. Opgeleid als werktuigbouwkundig ingenieur, trad hij in dienst bij het Instituut voor Scheepsbouwkundige Constructies (TNO). Aan het eind van de jaren zestig werd hij voor een tijd lang uitgezonden naar Duitsland, waar hij in Karlsruhe betrokken was bij de verdere ontwikkeling van het Ultracentrifuge-project voor de verrijking van uranium.

Begin jaren zeventig terug in Nederland, werd zijn relatie met zijn werkgever plotseling verbroken en was hij ineens in staat om veel van zijn tijd aan zijn hobby, de malacologie, te besteden. Zijn verhuizing naar Leiden maakte daarbij de contacten met het museum aldaar alleen maar gemakkelijker.

Reeds in de jaren vijftig was Adriaan Verduin een enthousiast amateur-malacoloog. Zoals bij vele amateurs ligt dan de verzameling van schelpen en de classificatie daarvan het meest voor de hand. Ook Verduin trachtte langs deze weg zijn hobby uit te bouwen. Het verzamelen vond hierbij plaats op lange vacantietochten langs vele Europese kusten. Anders dan bij sommige collega's, ging Verduin's aandacht vanaf het begin slechts uit naar mariene soorten en hoewel hij geïnteresseerd was in fossielen, beperkte hij zijn eigen werkterrein bewust tot recente Europese mariene mollusken.

De taxonomie van het verzamelde materiaal leverde meer problemen op. Allereerst was er een geweldig gebrek aan goede literatuur. Vervolgens bleek er eveneens een hiaat met betrekking tot betrouwbaar gedetermineerd materiaal. In veel gevallen,

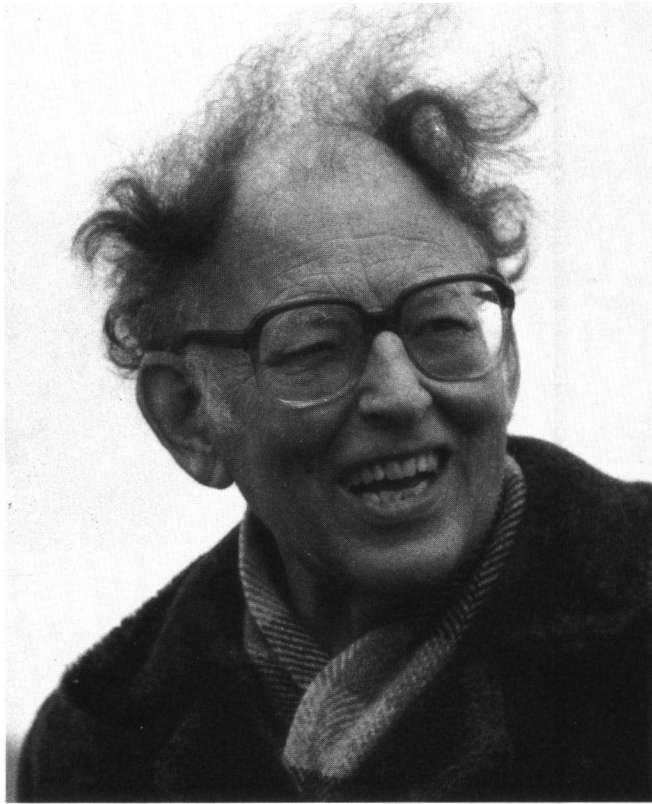

Fig. 1. Ir. Adriaan Verduin in de jaren tachtig. Foto Mw. S. Verduin.

vooral voor de kleinere soorten, werden soms verschillende soorten onder één naam en dezelfde soort onder verschillende namen aangetroffen. Op dit punt aangeland, verschenen de bekende, zo niet beruchte, boeken van Nordsieck. Deze boeken beloven veel, maar leidden in de praktijk tot grote teleurstellingen en bevatten ook aperte onjuistheden. Ik meen te mogen zeggen, dat het de (onbedoelde) verdienste van Nordsieck is geweest Adriaan te prikkelen om zelf een betere taxonomie voor de kleinere mariene mollusken op te zetten.

Deze uitdaging zag hij als zijn zelf-opgelegde taak. De classificatie van de Europese mariene Rissoidae, waarmee hij zich de afgelopen twaalf jaar hoofdzakelijk heeft beziggehouden, vormde de "vertaling" van deze taak in de praktijk. Mogelijk mede als gevolg van zijn exacte, mathematische achtergrond, ontdekte Verduin al snel het bestaan van twee verschillende afmetingen van de topwindingen bij *Rissoa*. Nadere bestudering van de literatuur leerde, dat "verschillende" embryonale windingen op een verschillende embryonale ontwikkeling en dus op verschillen op soortniveau wijzen. Het werk van Iredale, Dall en Thorson had soortgelijke verschillen aangetoond

in diverse groepen mollusken, maar het verschijnsel werd bij de Rissoidae door Verduin ontdekt. Als zeer praktisch ingesteld mens gebruikte hij deze ontdekking onmiddellijk om orde te scheppen binnen een bijzonder lastige groep *Rissoa*-soorten. Het resultaat van dit onderzoek is te vinden in zijn eerste publikatie (1976). Dit baanbrekende werk vormde de basis voor zijn verdere studies aan de Rissoidae.

Eén van zijn volgende publikaties, getiteld "On a remarkable dimorphism of the apices in many groups of sympatric, closely related marine gastropod species" (1977), ging in op de verschillen in topwinding bij veel op elkaar lijkende soorten-paren van andere genera, zoals bijvoorbeeld *Turritella*, *Cerithium* en *Bittium*. De naast elkaar voorkomende soorten, ook wel sibling species genoemd, vertegenwoordigen steeds één soort met een lang pelagisch larvestadium (ook wel planktotrooph genoemd) en een soort waarbij de larvale ontwikkeling zich vrijwel geheel in het ei afspeelt (een lecithotrooph larvestadium). Er is dus alle reden om alleen al op grond van dit verschil over verschillende soorten te spreken. Ook op grond van statistische berekeningen was Verduin er trouwens al van overtuigd, dat het hier niet om seksuele dimorfie kon gaan, zoals dat wel bekend is van de volwassen schelpen van vele Rissoidae.

Veel van Verduin's publikaties kenmerken zich door tabellen en grafieken, die zijn opleiding in de wiskunde en statistiek verraden. Hierdoor is zijn werk voor mathematisch minder onderlegde lezers niet altijd gemakkelijk toegankelijk. Dit stoorde hem echter weinig. Verduin's doel was vastleggen van feiten. Over interpretatie kon altijd gediscussieerd worden, maar de feiten zelf hoorden vast te staan. Eén van zijn meest wiskundige publikaties behandelt de vraag hoeveel kwantitatieve gegevens minimaal nodig zijn, om de vorm van een regelmatig gewonden gastropode éénzijdig vast te leggen. De titel "How complete are diagnoses of coiled shells of regular build? A mathematical approach" nodigt wellicht niet onmiddellijk tot lezen uit. Dat is erg jammer, want juist in dit stuk laat Verduin zien, dat allerlei termen zoals convex, slank, breed, smal, cilindrisch, konisch etc. door een getal of set van getallen zijn uit te drukken en daardoor kwantitatief en éénzijdig zijn vast te leggen. Het zal duidelijk zijn, dat zo'n conchometrische aanpak veel en nauwkeurig meetwerk vereist. Het zal dan ook niemand verwonderen, dat in Verduin's nagelaten papieren vele vellen met honderden metingen werden aangetroffen — ongetwijfeld slechts een deel van de vele duizenden metingen, die hij aan Rissoidae heeft verricht.

Zijn malacologisch werk overziende, mogen we konkluderen dat Verduin inderdaad kans gezien heeft om de Europese mariene *Rissoa*- en *Cingula*-soorten volledig te bewerken. Hiermee was zijn hoofddoel bereikt. Toen ik him in oktober 1988 in het ziekenhuis opzocht, na de zware hartaanval, die hij maar net overleefd had, zei Adriaan mij dat hij dat zelf ook zo vond. Hij bleef echter nog plannen koesteren; binnen sommige groepen van *Alvania* moest nog enige studie worden verricht. We zouden daar samen aan gaan werken. Het heeft niet zo mogen zijn. Toch nog plotseling overleed Adriaan Verduin, een lege plaats achterlatend — niet alleen vanwege zijn malacologisch werk, dat nu wereldwijd bekend en erkend is, maar evenzeer om zijn rol in de Nederlandse Malacologische Vereniging. Vanaf medio 1974 tot mei 1986, toen hij om gezondheidsredenen aftrad, heeft Verduin de redactie van het Correspondentieblad gevoerd. De volgende literatuurlijst toont overduidelijk dat hij zich niet uitsluitend met de malacologische inhoud van het CB bezig hield. In tegendeel, het gehele verenigingsleven ging hem zeer ter harte. Op zijn eigen, karakteristieke wijze, stak Adriaan Verduin daarbij de handen uit de mouwen, vaak ook in letterlijke zin! Zijn bijdragen aan de NMV zullen ons allen daarom ook steeds in herinnering blijven.

In het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden had Verduin zich eveneens een eigen plaats verworven; zijn waardevolle collectie werd aan het museum nagelaten. Vooral het met raad en daad terzijde staan van jongeren/studenten zal hier gemist worden.

NIEUWE TAXA BESCHREVEN DOOR A. VERDUIN

- aartseni*, *Alvania*, Basteria 50: 29, 1986.
aartseni, *Cingula*, Basteria 48: 45, 1984.
aartseni, *Rissoa* (*Goniostoma*), Basteria 49: 106, 1985.
balki, *Rissoa radiata*, Basteria 40: 38, 1976.
bruggeri, *Cingula*, Basteria 48: 56, 1984.
gittenbergeri, *Cingula*, Basteria 48: 46, 1984.
italiensis, *Rissoa* (*Goniostoma*), Basteria 49: 113, 1984.
jansseni, *Cingula*, Basteria 48: 63, 1984.
kuijperi, *Cingula*, Basteria 48: 45, 1984.
lacourti, *Cingula*, Basteria 48: 56, 1984.
lidyae, *Setia*, Basteria 52: 29, 1988.
miae, *Setia*, Basteria 52: 31, 1988.
panhormensis, *Rissoa* (*Goniostoma*), Basteria 49: 116, 1985.
pseudomonodonta, *Rissoa auriformis*, Basteria 47: 64, 1983.
rodhensis, *Rissoa* (*Goniostoma*), Basteria 49: 116, 1985.
sliki, *Cingula*, Basteria 48: 47, 1984.
testudae, *Rissoa* (*Turgidina*), Basteria 43: 47, 1979.
ugesae, *Setia*, Basteria 52: 31, 1988.

NIEUWE TAXA GENOEMD NAAR A. VERDUIN

- verduini* Van Aartsen, Menkhorst & Gittenberger, 1984, *Aclis*, Basteria Suppl. 2: 31 (nom. nov.).
verduini Van Aartsen, 1983, *Alvania* (*Moniziella*), *La Conchiglia* 15 (168-169): 4 (nom. nov.).
verduini Van Aartsen, 1987, *Odostomia*, *Boll. malac.* 23:5.

PUBLIKATIES VAN A. VERDUIN

- 1976 - Controverse Nordsieck-Van Regteren Altena. (Commentaar van de redactie van het CB). - *Corr.Bl.Malac.Veren.* 173: 596-600.
 - On characters, variability, and distribution of the European marine gastropods *Bittium latreillii* (Payraudeau) and *Bittium lacteum* (Philippi). - Basteria 40: 133-142.
 - On the systematics of recent *Rissoa* of the subgenus *Turboella* Gray, 1847, from the Mediterranean and European Atlantic coasts. - Basteria 40: 21-73.
 1977 - On a remarkable dimorphism of the apices in many groups of sympatric, closely related marine gastropod species. - Basteria 41: 91-95.
 1978 - Het Kaaskenswater. - *Corr.Bl.Ned.Malac.Veren.* 184: 811-812.
 - Inspiratie uit kleine ergernissen. - *Corr.Bl.Ned.Malac.Veren.* 185: 827-829.
 - On the conchological identification of *Cingula* (*Setia*) *fusca* (Philippi, 1841), *C. (S.) turriculata* (Monterosato, 1884), and *C. (S.) inflata* (Monterosato, 1884), marine gastropods from the Mediterranean. - Basteria 42: 27-47 (with J. J. van Aartsen as senior author).

- 1979 - Antwoord aan G. Kronenberg. - Corr.Bl.Ned.Malac.Veren. 186: 849-850.
 - Conchological evidence for the separate specific identity of *Mytilus edulis* L. and *M. galloprovincialis* Lam. - Basteria 43: 61-80.
 - Differences in shell morphology between fossil and recent *Gibbula ditropis* (Wood, 1848), a marine gastropod from the Coralline Crag in England, and the coasts of S. Spain and N.W. Africa. - Basteria 43: 1-5.
 - *Gibbula vimontiae*, a good marine gastropod from the Mediterranean. - Basteria 43: 27-31.
 - Help, ik verzuip! - Corr.Bl.Ned.Malac.Veren. 187: 876-877.
 - L. van der Slik 80 jaar. - Corr.Bl.Ned.Malac.Veren. 190: 922-923.
 - *Rissoa (Turgidina) testudae* subg.nov., sp.nov., a marine gastropod from the Straits of Gibraltar. - Basteria 43: 47-50.
- 1980 - Europese vindplaatsen van aangespoeld marien materiaal. - Corr.Bl.Ned.Malac.Veren. 194: 1023-1026.
- 1981 - Het verschijnsel "torsie" bij huisjesslakken. - Corr.Bl.Ned.Malac.Veren. 202: 1173-1178.
 - Links en rechts bij huisjesslakken, een eenvoudige zaak. - Corr.Bl.Ned.Malac.Veren. 201: 1161-1164.
- 1982 - De conospirale schelp, een eenvoudige zaak, en van taxonomisch belang. - Corr.Bl.Ned.Malac.Veren. 206: 1256-1260.
 - Een doel voor je liefhebberij 2, commentaar. - Corr.Bl.Ned.Malac.Veren. 206: 1261-1263.
 - Een nieuwe ontwikkeling in onze kennis van Europese mariene slakkenhuizen. - Corr.Bl.Ned.Malac.Veren. 204: 1227-1228.
 - European marine Mollusca: notes on less well-known species. V. *Cingula (Setia) macilenta* (Monterosato, 1880) and *Rissoa concinnata* Jeffreys, 1883. - Basteria 46: 127, 128 (with J. J. van Aartsen as senior author).
 - European marine Mollusca: notes on less well-known species. VI. *Cerithidium submammillatum* (Rayneval & Ponzi, 1854). - Basteria 46: 129-131 (with J. J. van Aartsen as senior author).
 - How complete are diagnoses of coiled shells of regular build? A mathematical approach. - Basteria 45: 127-142.
 - On taxonomy and variability of Recent European species of the genus *Bittium* Leach (Mollusca, Gastropoda, Prosobranchia). - Basteria 46: 93-120.
 - On the taxonomy and variability of Recent European and North African marine species of the subgenus *Rissostoma* Sars, 1878, of the genus *Rissoa* Desmarest, 1814 (Mollusca, Gastropoda, Prosobranchia). - Basteria 45: 143-166.
 - Studiegroep Europees Marien. - Corr.Bl.Ned.Malac.Veren. 207: 1286-1288.
 - Van de leestafel. - Corr.Bl.Ned.Malac.Veren. 208: 1307-1309.
- 1983 - Aangespoeld. - Corr.Bl.Ned.Malac.Veren. 211: 1364.
 - On the taxonomy of Recent Mediterranean species of the subgenus *Loxostoma* of the genus *Rissoa* (Mollusca, Gastropoda, Prosobranchia). - Basteria 47: 61-66.
 - Taxonomie en wetenschap. - Corr.Bl.Ned.Malac.Veren. 215: 1431-1436.
- 1984 - In memoriam Dr. F. Nordsieck. - Corr.Bl.Ned.Malac.Veren. 219: 1539-1540.
 - On the taxonomy of some Recent European marine species of the genus *Cingula*. - Basteria 48: 37-87.
 - Wat U van slakken moet weten. - Corr.Bl.Ned.Malac.Veren. 218: 1536.
- 1985 - Een merkwaardig verschijnsel. - Corr.Bl.Ned.Malac.Veren. 225: 65-67.
 - *Leucochloridium paradoxum* (Macrostomum). - Corr.Bl.Ned.Malac.Veren. 225: 69.
 - On the taxonomy and variability of Recent European and North African species of the subgenera *Apicularia* and *Goniostoma* of the genus *Rissoa* (Gastropoda, Prosobranchia). - Basteria 49: 105-132.
 - Over contributieverhogingen. - Corr.Bl.Ned.Malac.Veren. 223: 20-24.
 - Over het belang van Basteria. - Corr.Bl.Ned.Malac.Veren. 225: 61-62.
- 1986 - *Alvania cimex* (L.) s.l. (Gastropoda, Prosobranchia), an aggregate species. - Basteria 50: 25-32.
 - De geheimzinnige M.x. - Corr.Bl.Ned.Malac.Veren. 228: 136.
 - *Mytilus* X., het topje van de sluier opgetild. - Corr.Bl.Ned.Malac.Veren. 232: 188-189.
 - On the systematics of some Recent *Rissoa* (Gastropoda, Prosobranchia). - Basteria 50: 13-24.

- 1987 - In memoriam A. W. Lacourt. - *Corr.Bl.Ned.Malac.Veren.* 236: 263-265.
- *Rissoa parva* of wat weten we toch weinig. - *Corr.Bl.Ned.Malac.Veren.* 237: 304-306.
- 1988 - On the taxonomy of some Rissoacean species from Europe, Madeira and the Canary Islands (Gastropoda Prosobranchia). - *Basteria* 52: 9-35.
- Uitspraak - Tegenspraak. - *Corr.Bl.Ned.Malac.Veren.* 241: 411-412.